

MOTTO:

***TRUDNO JEST WYRWAĆ DZIECKO Z ULICY, ALE
JESZCZE TRUDNIEJ JEST WYRWAĆ ULICĘ Z
DZIECKA***

prof. Maria Grzegorzewska¹

¹ M. Grzegorzewska (1887-1967) – pedagog, psycholog, jedna z głównych twórców polskiej szkoły pedagogiki specjalnej, twórczyni, profesor i pierwsza dyrektor, utworzonego w 1922 r., Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej oraz utworzonego przez Nią w 1930 r. Państwowego Instytutu Nauczycielskiego, profesor Uniwersytetu Warszawskiego.

SPIS TREŚCI

1.	Wprowadzenie do programu	str. 3.
	
2.	Cele i zadania programu	str. 8.
	
3.	Interesariusze programu	str. 10.
	
4.	Zarządzanie – zespół programowy i pracownicy programu	str.16.
	
5.	Harmonogram realizacji zadań	str. 20.
	
6.	Prognoza efektów	str. 23.
	
7.	Preliminarz kosztów programu	str.24.
	
8.	Sprawozdawczość i ewaluacja programu	str. 25.
	
9.	Informacje dodatkowe	str. 27.
	str. 27.
		str. 28.

9.1. Streetworking	
.....	str. 28.
9.2. Wolontariat	
.....	
9.3. Wewnątrzszkolne Doskonalenie Nauczycieli (WDN) – oferta programowa	
.....	
10. Bibliografia	str. 29.
.....	

1. WPROWADZENIE DO PROGRAMU

Program przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży o nazwie: „*Robinsonowie*” jest odpowiedzią Urzędu Miasta w Złotoryi oraz jego kooperantów na to groźne w skutkach zjawisko społeczne. Ludzie wypadający, z rozmaitych powodów, poza nawias życia społecznego stają się ofiarami ostracyzmu i powiększają obszar cierpienia psychicznego i fizycznego nędzy i beznadziejności życiowej. Niestety wykluczenia społecznego dotyka wszystkie grupy społeczne, lecz podmiotem niniejszego programu są dzieci i młodzież, jako grupa społeczna szczególnie narażona na skutki tego zjawiska. Biorąc pod uwagę innowacyjność niniejszego programu na obszarze miasta (nie tyle w zakresie samych działań, co w sposobie ich łączenia w celu uzyskania efektu synergii) należy traktować niniejszy projekt, jako *program pilotażowy*, który pozwoli ocenić wpływ proponowanych działań systemowych na poprawę kondycji społecznej w Złotoryi i poddać je ewaluacji.

Wykluczenie społeczne² jest zjawiskiem obserwowanym i zbadanym przez nauki społeczne zarówno w zakresie etiologii problemu (jego pochodzenia i przyczyn), jak i skutków indywidualnych i społecznych dla osób i grup wykluczonych (doświadczających ekskluzji). Oznacza ono częściową lub całkowitą niemożność uczestnictwa jednostki lub całych grup społecznych w życiu społeczeństwa i korzystania z jego zasobów kulturowych i materialnych z powodu istnienia barier socjalizacyjnych. Bariery socjalizacyjne, czyli przeszkody na drodze do harmonijnego współżycia społecznego mają swoje przyczyny w kilku istotnych obszarach społecznych i wywołują podobny skutek - w postaci wykluczenia (ekskluzji).

Bariery te należy zatem sklasyfikować łącznie z przyczynami:

➤ **brak kompetencji społecznych:**

- niski poziom wiedzy ogólnej niezbędnej do rozumienia świata i własnego otoczenia społecznego (we wszystkich obszarach: kulturowo-materialnym, ekonomiczno-politycznym, zdrowotnym, prawnokarnym, itp.);
- brak znajomości i internalizacji norm społecznych, prawnych, kulturowych (wyznaniowych, obyczajowych, seksualnych i in.);
- brak umiejętności komunikacyjnych (np. werbalnych, ale także w zakresie języka obcego, z użyciem pośrednictwa mediów informatycznych/komputerowych);
- niski poziom integracji społecznej - uczestnictwo i aktywność w ramach organizacji formalnych: partie polityczne, NGO'sy – stowarzyszenia, fundacje, kluby, związki wyznaniowe, itp. i nieformalnych (relacje sąsiedzkie, grupy zadaniowe, interwencyjne, koleżeńskie, itp.);
- brak przygotowania zawodowego w ogóle, lub poszukiwanego na lokalnym rynku pracy, ale też brak etosu pracy rozumianego, jako źródła środków do życia, samorealizacji i godności człowieka.

➤ **czynniki patologiczne lub patogene** dewastujące relacje społeczne i wywołujące w konsekwencji społeczną repulsję (negację, odrzucenie a nawet wrogość i pogardę):

- uzależnienia od środków psychoaktywnych (alkoholizm, narkomania + dopalacze, lekomania, nikotynizm), uzależnienia krzyżowe (politoksykomania) oraz współuzależnienia, ale też – udzielanie środków zabronionych - zwłaszcza nieletnim);

² wszelkie definicje naukowe (społeczne, prawne, psychologiczne i pedagogiczne, medyczne i inne) znajdują swoje szerokie objaśnienie w literaturze problemu umieszczonej w bibliografii na str. 30.

- przemoc (domowa, psychiczna, ekonomiczna, fizyczna, rówieśnicza, seksualna, itd.);
- bezrobocie (naturalne, sezonowe lub chroniczne, strukturalne i technologiczne, ale także tzw. pasożytnictwo społeczne) oraz bezdomność;
- ubóstwo materialne (ograniczenie lub brak możliwości realizacji potrzeb materialno-bytowych i kulturowych, prowadzące do postaw frustracyjnych i demotywacji prowadzących np. do kradzieży, zaboru mienia, czy nawet do prostytucji, sutenerstwa, itp.);
- socjalizacja subkulturowa (w tym przynależność do rozmaitych mniejszości – np. religijnych, narodowych – np. Romowie, seksualnych i innych);
- socjalizacja przestępcza (przeszłość kryminalna, pobyt w zakładach izolacyjnych – karnych, poprawczych, aresztach śledczych);
- przewlekłe choroby (w tym trwałe deficyty i zaburzenia emocjonalne i suicydalne, pobyt w zamkniętych placówkach psychiatrycznych, dekompozycja funkcji rodziny);
- „eurosieroctwo” dzieci i młodzieży wynikające z funkcjonowania rodziców lub opiekunów prawnych na zagranicznych rynkach pracy i pozostawieniu nieletnich pod słabą lub obcą opieką.

Już sam zbiór powyższych przyczyn, tworzących bariery socjalizacyjne prowadzące do wykluczenia, jest niezwykle poważnym wyzwaniem zarówno dla władz miasta, jak i wszystkich instytucji samorządowych, rządowych i społecznych, związanych z życiem społecznym Złotoryi w każdym jego aspekcie. Jednakże problem wykluczenia społecznego zostanie w najbliższym czasie zdecydowanie wzmocniony (pogłębiony i rozszerzony) z uwagi na panujący stan pandemii koronawirusa SARS-COV-2, który wywołuje chorobę COVID-19 i jego prognozowane skutki doraźne i dalekosiężne.

Już teraz można wstępnie prognozować, że walka z pandemią oraz jej bezpośrednie skutki przyniosą wszystkim społeczeństwom dotkliwe straty w zakresie:

- **ekonomicznym** – wzrost bezrobocia strukturalnego (bankructwa firm i konsumenckie), podniesienie podatków i danin, zadłużenie sektora publicznego i samorządów;
- **zdrowotnym** - powikłania pocovidowe, jak np. zespół dziecięcych powikłań pocovidowych PIMS-TS, przewlekłe stany chorobowe dróg oddechowych, a nawet inwalidztwo, wzrost konsumpcji alkoholu i środków psychoaktywnych, wzrost występowania stanów depresyjnych (z etapem suicydalnym włącznie), chorób psychicznych i psychoz;

- **społecznym** - żaloba i frustracja (urazy społeczne) po śmierci zakażonych bliskich lub tych bliskich, którzy nie otrzymali pomocy w innych chorobach na czas, zaburzenie relacji międzyludzkich oraz funkcjonowania formalnych i nieformalnych grup społecznych spowodowane lockdown'em i kwarantanną (także wzrost poziomu lęku społecznego), obniżenie jakości nauczania (trudności w nauczaniu zdalnym, wykluczenie cyfrowe zbyt dużej części populacji uczniów), wzrost zachowań frustracyjnych i przemocowych (przemoc domowa), obniżenie zaufania społecznego do państwa i jego instytucji, jak np.: służba zdrowia, rząd, policja itp.;

Wymienione wyżej obszary zagrożeń dotkną nieuchronnie całe społeczności, lecz w szczególności **dzieci i młodzież**. Ta grupa społeczna jest najbardziej podatna na skutki i zagrożenia wykluczeniem społecznym. Podstawową przyczyną jest oczywista z definicji niedojrzałość społeczna (poznawcza i emocjonalna) oraz fizyczna (zdrowotna i odpornościowa) i brak (lub słabe wykształcenie) narzędzi osobowościowych i społecznych pozwalających skutecznie radzić sobie z problemami. Najmłodszy uczestnicy życia społecznego potrzebują oparcia w rodzicach, opiekunach prawnych, pedagogach i instytucjach odpowiedzialnych za ich harmonijny rozwój społeczny, którzy sami borykać się będą przez długi czas z różnymi skutkami pandemii koronawirusa.

Dziecko pozbawione takiej opieki, wsparcia i kontroli, lub skazane na relacje dewiacyjne, staje się łatwo ofiarą wykluczenia społecznego i trwale zasila szeregi beznadziei, anomii i patologii. Ilustracją tego procesu wiktyimizacji dziecka są smutne (lecz boleśnie prawdziwe) komunikaty - dziecko odczuwające deficyt uwagi dorosłych czuje się nieważne, dziecko niewłączone we wspólne działanie z dorosłymi czuje się niepotrzebne, dziecko nie traktowane podmiotowo, nie pytane o jego zdanie i pogląd czuje się bezwartościowe. Dziecko będące ofiarą przemocy domowej jest zdesperowane do tego stopnia, by uciec z domu, naiwnie zakładając, że uciekło od problemów. Dziecko bite i upokarzane w domu nie przestaje kochać rodziców – **przestaje kochać siebie**.

Zarówno psychologowie rozwojowi, jak i pedagodzy zwracają uwagę, a nawet alarmują, że na skutek pandemii wzmacniane będą bardzo szkodliwe tendencje i patogenny, które w zdecydowany sposób osłabią kondycję psychiczną i społeczną dzieci i młodzieży, najsłabszych uczestników procesów społecznych tego szczególnego okresu. Już dziś należy zatem przygotować się do właściwej reakcji (diagnoza, działania i ewaluacja) na nowe wyzwania, pośród których wystąpią u najmłodszych:

- wzrost poczucia izolacji generującego stany depresyjne, poczucie wyobcowania, a w skrajnych przypadkach – myśli suicydalne, z powodu utraty stabilnych kontaktów rówieśniczych (pozbawienie superwizji rówieśniczej);

- zwiększone ryzyko bezradności wobec przemocy domowej (kiedy dziecko funkcjonowało w relacjach społecznych istniała szansa, że ktoś zauważy jej symptomy u ofiary, izolacja domowa praktycznie likwiduje taką szansę);

- bezrefleksyjne i czasem desperackie zachowania zwalczające uczucie nudy i beznadziejności, co gwałtownie zwiększa akceptację ryzykownych zachowań społecznych (łamanie norm społecznych, seksualnych i zdrowotnych) z użyciem środków psychoaktywnych (alkohol, narkotyki, dopalacze, leki) i niekontrolowanym dostępem do Internetu (np. pornografia, patostreaming, uzależnienie od sieci);

- zwiększenie ryzyka przeniesienia potrzeby budowania relacji interpersonalnych z „realu” do świata internetowego – ryzyko obniżania samokontroli i standardów oczekiwań podczas nawiązywania przypadkowych kontaktów w sieci, z których część może mieć charakter destrukcyjny, lub wręcz – patologiczny;

- wzmocnienie lub utrwalenie uzależnienia od Internetu i funkcjonowania w rzeczywistości cyfrowej poza realną więzią społeczną.

Zakładana na potrzeby niniejszego programu diagnoza społeczna ujawni zapewne pojawianie się powyższych problemów w przestrzeni relacji społecznych dzieci i młodzieży na terenie miasta, co nie może pozostać bez odpowiedzi władz.

Zdewastowany doświadczeniem wiktyimizacji obraz samego siebie utrwała w osobowości dziecka elementy destrukcyjne – zaniżone poczucie własnej wartości (skutek: nie warto się wysilać, w nauce nie osiągnę sukcesu, bo jestem głupi, nie warto dbać o zdrowie kogoś takiego, jak ja), brak poczucia siły sprawczej (skutek – nic ode mnie nie zależy, i tak zrobią ze mną, co zechcą, tyle razy prosiłem i nic), brak wiary we własne możliwości i brak poczucia sensu pracy nad sobą (skutek: nie warto się starać, nic mi się nie uda, a inni mają mnie gdzieś). Jest to prosta droga do utrwalenia w sobie (interioryzacji) poczucia alienacji, nieadekwatności i bezcelowości egzystencji. Dlatego dzieci tak łatwo popadają w stany neurotyczne, depresyjne i suicydalne, a pozbawione motywacji do dyscypliny i pracy dopuszczają się czynów zabronionych i realizują swoje potrzeby na drodze dewiacyjnej. W ten

sposób rezygnują z siebie i własnej przyszłości w czym „usilnie wspiera” je społeczeństwo na drodze stygmatyzacji (ty głupcze, miernoto, do niczego się nie nadajesz, jesteś nic nie wart, łobuzie, bandyto, złodzieju, brudasio!!!, itd.), a często własna rodzina, jeśli nieprawidłowo realizuje swoje funkcje (bądź nie realizuje ich wcale). Pogłębianie poczucia izolacji u dziecka powoduje osłabienie więzi społecznych (rodziny i środowiskowych) i podatność na ich zerwanie (np. ucieczkę z domu, trwałe przebywanie na ulicy).

Dziecko, które ucieka od rodziny, szkoły, środowiska jest jak rozbitek Robinson (z powieści *Przypadki Robinsona Crusoe* brytyjskiego pisarza XVIII w. - Daniela Defoe), który znalazł się we wrogim środowisku zupełnie nieprzygotowany, aby sobie sam poradzić i skazany jest na nieuchronną porażkę. Dorośli, obcy „tubylcy” odnoszą się do niego z niechęcią, dezaprobatą i wrogością. Mały Robinson nie wie, komu może zaufać i jak szukać pomocy, proces izolacji pogłębia się i nadzieja na powrót staje się coraz słabsza. Jeśli tego rozbitka nie podejmie wyprawa ratunkowa (Program), to Robinson adaptuje się do swojej sytuacji zastępując brak kompetencji społecznych agresją i zachowaniem dewiacyjnym (autodestrukcyjnym i przestępczym).

Program niniejszy jest zatem próbą systemowej reakcji na ten „zaklęty krąg” wiktyimizacji dzieci i młodzieży, prowadzącej do wykluczenia społecznego przez stworzenie przyjaznego im środowiska sieci organizacji, działań, instrumentów i osób, które umożliwią dzieciom „utraconym” (skazanym na samotną walkę o przetrwanie na bezludnej wyspie) powrócić do społeczności i zapobiegą „wypadaniu” poza nawias społeczności (na bezludną wyspę) innych nieletnich rozbitków. Skoro pomyślna akcja ratunkowa Robinsonów (beneficjentów niniejszego programu pilotażowego) zależy od przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu, to stwierdzić można zasadnie, że przyszłość rozbitków zaczyna się z chwilą „wyrwania ich z ulicy” (podjęcia z bezludnej wyspy) i rozpoczęcia procesu „wyrwania ulicy z ich serc” (przywracania im zaufania do instytucji świata dorosłych „tubylców”).

Opracowanie programu – mgr Jacek Tyc

2. CELE I ZADANIA PROGRAMU

Celem głównym³ programu jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży w Złotoryi przez podjęcie systemowego wsparcia działań opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych instytucji miasta (interesariuszy programu), zmierzających do przywrócenia nieletnim prawidłowego środowiska wychowawczego, zapobiegającego pojawianiu się i pogłębianiu przejawów demoralizacji i prowadzących do przywrócenia ich na pożądaną, konstruktywną ścieżkę rozwoju osobistego i społecznego, jako wartościowych i twórczych obywateli lokalnej społeczności.

Cel główny jest stwierdzeniem strategicznym o dużym stopniu uogólnienia, wyznaczającym kierunki działań, dlatego wymaga on operacjonalizacji, czyli przełożenia abstrakcyjnej strategii na konkretny język zadań taktycznych (działań) pozwalających zrealizować cel główny.

Cele operacyjne niniejszego programu, to zadania stojące przed jego realizatorami:

- ✓ przygotowanie, przeprowadzenie i opracowanie diagnozy społecznej problemu;
- ✓ wskazanie, dopracowanie i uszczegółowienie zadań programowych dla poszczególnych interesariuszy programu;
- ✓ tworzenie bazy realizacyjnej dla celów programu (np. świetlice otwarte, punkty konsultacyjno-interwencyjne, itp.);
- ✓ koordynacja pracy interesariuszy programu w celu uzyskania efektu synergii;
- ✓ stworzenie miejskiej sieci wolontariatu przez pozyskanie kandydatów indywidualnych i pochodzących z NGO'sów;
- ✓ opracowanie, przeszkolenie kandydatów i wdrożenie miejskiego programu streetworkingu we współpracy z właściwymi służbami miejskimi;
- ✓ tworzenie, ewaluacja i upowszechnianie tzw. „dobrych praktyk” programowych.

Jest truizmem, że od stopnia realizacji zadań programowych zależy osiągnięcie celów operacyjnych i w konsekwencji zrealizowanie celu głównego programu. Jest zatem ważne, by na każdym etapie realizacji zadań mieć obiektywny wgląd w jakość realizacji zadań

³ cel główny programu ma charakter teleologiczny, tzn. cechuje go odroczone w czasie efekt i konieczność ciągłego odtwarzania (podtrzymywania) działań (z założenia bowiem celu tego nie będzie można uznać za zrealizowany systemowo, a wyłącznie jednostkowo).

oraz stan zaawansowania działań programowych. Odpowiedzią na to zapotrzebowanie jest wytworzenie katalogu **wskaźników**⁴ obrazujących status quo.

Zadanie utworzenia katalogu wskaźników przypisanych do poszczególnych zmiennych (tu: działań programowych) oraz wdrożenia ich do jednolitej praktyki przez wszystkich interesariuszy programu spoczywa na Zespole programowym projektu.

3. INTERESARIUSZE PROGRAMU

Na obszarze miasta Złotoryja operują rozmaite podmioty, w których zainteresowaniu pozostaje m. in. dobrostan dzieci i młodzieży. Podmioty te, albo bezpośrednio zajmują się problematyką dzieci i młodzieży mając to wpisane w misję działania, albo - z uwagi na swoje ogólniejsze zadania, mają także styczność z problematyką nieletnich. Są to podmioty samorządowe (np. placówki oświatowe i opiekuńcze, poradnie, ośrodki pomocy, policja municypalna, itp.), podmioty rządowe (np. policja państwowa, państwowa straż pożarna) i organizacje pozarządowe (np. ZHP, kluby sportowe, stowarzyszenia, związki wyznaniowe, itp.).

Aktywność wszystkich tych instytucji (organizacji i osób fizycznych) jest potrzebna, pożyteczna oraz godna szacunku i wsparcia, ponieważ w oczywisty sposób służy dobru wspólnemu. Działania tych podmiotów odbywają się jednak niezależnie od siebie, praktycznie w niewielkim stopniu korelacji ze sobą, przez co niekiedy się dublują, osłabiają, bądź prowadzą do nieuchronnych konfliktów interesów czy kolizji kompetencyjnych. Zatem w celu wzmocnienia siły oddziaływania poszczególnych podmiotów oraz skoordynowania ich podobnie ukierunkowanych działań, należy zaproponować rozwiązania, które pozwolą zbudować wzajemnie korzystną współpracę i koordynację zadań własnych, aby maksymalnie wydajnie spożytkować energię tych podmiotów, a wręcz doprowadzić do efektu synergii,

⁴ wskaźnik, to cząstkowa (wycinkowa) obserwacja (ilościowa lub jakościowa) pozwalająca zobrazować badaną zmienną i zaobserwować dotyczące jej procesy. Wskaźnik musi być mierzalny, obserwowalny, uniwersalny i powtarzalny, aby nabyć cech obiektywizmu. Np. jeśli badaną zmienną jest proces dydaktyczny, to wskaźnikami tej zmiennej mogą być: oceny cząstkowe z przedmiotów, frekwencja w szkole, udział w olimpiadach i zawodach.

rozumianego, jako wzajemnego wzmocnienia oddziaływań przez uwspólnienie realizacji działań na różnych obszarach jednocześnie.

W ten sposób zdefiniować należy innowacyjność niniejszego programu – nie poprzez tworzenie nowych bytów strukturalnych, czy nowatorskich działań, lecz przez wprowadzenie strukturalnej współpracy, sieci kooperacji pomiędzy samodzielnymi podmiotami na organizmie społecznym w interesującym wszystkie te podmioty obszarze z wykorzystaniem takich dobrych praktyk, jak np.: wymiana informacji, wspólne planowanie, wolontariat, czy streetworking.

Bez trudu można zauważyć, że cele – główny i operacyjne, programu pokrywają się w dużej mierze, bądź choćby częściowo, z misją statutową rozmaitych instytucji operujących na terenie miasta Złotoryja, przez co instytucje te stają się naturalnymi interesariuszami niniejszego programu.

Biorąc powyższe pod uwagę można zaproponować poniższe obszary zadaniowe tej współpracy dla poszczególnych interesariuszy programu:

lp.	podmiot	proponowany zakres działań programowych	uwagi
1.	Urząd Miasta Złotoryja	<ul style="list-style-type: none">- powołanie, wsparcie i rozliczanie pracy Zespołu programowego;- zatrudnianie, wsparcie i rozliczanie pracy innych pracowników programu i wolontariuszy;- prowadzenie szkoleń programowych i wymiana informacji;- koordynacja działań programowych i współpracy pomiędzy interesariuszami;- finansowanie, tworzenie bazy materialnej, i otoczenia prawnego dla realizacji programu;- podejmowanie kluczowych decyzji w sprawach programowych;- ewaluacja działań programowych;- działania promocyjne, informacyjne oraz upowszechnianie dobrych praktyk programowych;- reprezentowanie realizatorów programu na zewnątrz;	

2.	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie, przeprowadzenie i analiza danych w diagnozie społecznej problemu wykluczenia dzieci i młodzieży; - monitorowanie środowisk szczególnego ryzyka za pośrednictwem asystentów rodziny; - podejmowanie działań profilaktycznych zapobiegających eskalacji problemów; - współpraca z interesariuszami programu (wymiana informacji, wsparcie); 	
3.	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	<ul style="list-style-type: none"> - udzielanie wsparcia programowego w obszarach pozostających w kompetencji PCPR; - koordynacja działań władz samorządowych miasta i powiatu w zakresie programowym; - przegląd procedur usamodzielnienia nieletnich (ewaluacja) i koordynacja z działaniem MOPS; - wsparcie bazy materialnej i otoczenia prawnego interesariuszy programu; 	
4.	Szkoły Podstawowe	<ul style="list-style-type: none"> - uczestnictwo w procesie diagnozy społecznej problemu wykluczenia dzieci i młodzieży; - szkolenia WDN Rad Pedagogicznych rozwijających kluczowe kompetencje programowe (zaburzenia diagnozy pedagogicznej, przemoc rówieśnicza i seksualna, proces grupowy i leadership, inne); - obserwacja procesu grupowego i diagnoza pedagogiczna uczniów z grup ryzyka w celu wczesnego wykrywania zagrożeń; - prowadzenie kampanii informacyjnej w zakresie programowym; - prowadzenie zajęć profilaktycznych dla dzieci o tematyce związanej z przemocą i wykluczeniem; - pedagogizacja rodziców i opiekunów prawnych; - współpraca z interesariuszami programu i wsparcie ich działań; 	grupy ryzyka

5.	Szkoły Ponadpodstawowe	<ul style="list-style-type: none"> - uczestnictwo w procesie diagnozy społecznej problemu wykluczenia młodzieży; - szkolenia WDN Rad Pedagogicznych rozwijających kluczowe kompetencje programowe (zaburzenia diagnozy pedagogicznej, przemoc rówieśnicza i seksualna, proces grupowy i leadership, inne); - obserwacja procesu grupowego i diagnoza pedagogiczna uczniów z grup ryzyka w celu wczesnego wykrywania zagrożeń; - prowadzenie kampanii informacyjnej w zakresie programowym; - prowadzenie zajęć profilaktycznych dla młodzieży o tematyce związanej z przemocą i wykluczeniem; - pedagogizacja rodziców i opiekunów prawnych; - współpraca z interesariuszami programu i wsparcie ich działań; - współpraca z Zespołem programowym w zakresie rekrutacji wolontariuszy (także streetworker'ów) oraz ich szkolenia; 	
6.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy	<ul style="list-style-type: none"> - uczestnictwo w procesie diagnozy społecznej problemu wykluczenia dzieci i młodzieży; - szkolenia WDN Rad Pedagogicznych rozwijających kluczowe kompetencje programowe (zaburzenia diagnozy pedagogicznej, przemoc rówieśnicza i seksualna, proces grupowy i leadership, inne); - obserwacja procesu grupowego i diagnoza pedagogiczna uczniów z grup ryzyka w celu wczesnego wykrywania zagrożeń; - prowadzenie kampanii informacyjnej w zakresie programowym; - prowadzenie zajęć profilaktycznych dla dzieci o tematyce związanej z przemocą i wykluczeniem; - pedagogizacja rodziców i opiekunów prawnych; - współpraca z interesariuszami programu i wsparcie ich działań; 	grupy szczególnego ryzyka

7.	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna	<ul style="list-style-type: none"> - uczestnictwo w procesie diagnozy społecznej problemu wykluczenia dzieci i młodzieży; - szkolenia WDN Rad Pedagogicznych rozwijających kluczowe kompetencje programowe (zaburzenia diagnozy pedagogicznej, przemoc rówieśnicza i seksualna, proces grupowy i leadership, inne); - diagnoza specjalistyczna uczniów z grup ryzyka w celu wczesnego wykrywania zagrożeń i konstruowania programów naprawczych; - prowadzenie kampanii informacyjnej w zakresie programowym (np. konferencje tematyczne); - prowadzenie otwartych zajęć profilaktycznych z dziećmi dla nauczycieli o tematyce związanej z przemocą i wykluczeniem; - pedagogizacja rodziców i opiekunów prawnych; - współpraca z interesariuszami programu i wsparcie ich działań; 	
8.	Straż Miejska	<ul style="list-style-type: none"> - monitoring (obserwacja i nadzór terenu miasta) – diagnozowanie i mapowanie miejsc pobytu nieletnich; - raportowanie incydentów i interwencji z udziałem dzieci i nieletnich; współpraca z interesariuszami programu i wsparcie ich działań; - wzmacnianie bezpieczeństwa pracy (asysta i obserwacja) wolontariuszy (szczególnie w ramach streetworkingu); 	
9.	Złotoryjski Ośrodek Kultury i Rekreacji	<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie działań kulturotwórczych programu (opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych i socjoterapeutycznych) realizowanych przez interesariuszy (wolontariat i streetworking); - udostępnianie bazy i instruktorów dla celów programowych; - szkolenia WDN Rad Pedagogicznych rozwijających kluczowe kompetencje programowe (np. atreterapia w szkole, terapia zajęciowa, edukacja przez sztukę, itp.); - organizowanie rekreacji i wypoczynku dzieci i młodzieży z grup zagrożonych wykluczeniem; - współpraca z interesariuszami programu; - współpraca z Zespołem programowym (kampanie społeczne, promocyjne i ewaluacyjne); 	

10.	Wydział Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego	<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie diagnozy społecznej problemu wykluczenia dzieci i młodzieży przez zlecenie wywiadów kuratorskich w środowiskach wzmożonego ryzyka; - współpraca z interesariuszami programu w zakresie problemowym projektu; - wymiana informacji z interesariuszami w procesie orzecznictwa środków: opiekuńczego, wychowawczego i poprawczego UPN; - szkolenia WDN Rad Pedagogicznych rozwijających kluczowe kompetencje programowe (np. sytuacja prawna rodziny patologicznej, niepełnej lub niewydolnej wychowawczo, dziecko i jego pozycja w prawodawstwie polskim, europejskim i światowym, itp.); 	
11.	Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej przy Sądzie Rejonowym	<ul style="list-style-type: none"> - wspieranie diagnozy społecznej problemu wykluczenia dzieci i młodzieży przez wykonywanie wywiadów kuratorskich w środowiskach wzmożonego ryzyka; - współpraca z interesariuszami programu w zakresie problemowym projektu; - wsparcie profesjonalne i asysta podczas czynności streetworkerów; - wymiana informacji z interesariuszami w procesie orzecznictwa środków: opiekuńczego, wychowawczego i poprawczego UPN; - szkolenia WDN Rad Pedagogicznych rozwijających kluczowe kompetencje programowe (np. wsparcie prawne dla rodziny w kryzysie, biedzie, problemach życiowych i prawnych, itp.); 	
12.	Komenda Powiatowa Policji	<ul style="list-style-type: none"> - monitoring (obserwacja i nadzór terenu miasta) – diagnozowanie i mapowanie miejsc pobytu nieletnich; - raportowanie incydentów i interwencji z udziałem dzieci i nieletnich; współpraca z interesariuszami programu i wsparcie ich działań w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa; - wymiana informacji programowej w kluczowych działaniach projektu; - współczestnictwo w działaniach profilaktycznych (prewencyjnych) i kampaniach społecznych; - wzmacnianie bezpieczeństwa pracy (asysta i obserwacja) wolontariuszy (szczególnie w ramach streetworkingu); - profesjonalne wspieranie interwencji kryzysowych; 	

13.	Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej	<ul style="list-style-type: none"> - raportowanie incydentów i interwencji z udziałem dzieci i nieletnich; - współpraca z interesariuszami programu i wsparcie ich działań w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa; - wymiana informacji programowej w kluczowych działaniach projektu; - współuczestnictwo w działaniach profilaktycznych (prewencyjnych) i kampaniach społecznych; - profesjonalne wspieranie interwencji kryzysowych; 	
14.	Komenda Hufca ZHP	<ul style="list-style-type: none"> - współpraca z interesariuszami programu; - rekrutacja wolontariuszy; - włączanie dzieci i młodzieży do struktur ZHP (gromady zuchowe, drużyny harcerskie); - wspieranie działań kulturotwórczych, socjoterapeutycznych i rekreacyjnych instytucji miasta; - prezentowanie i realizacja autorskich inicjatyw w tym zakresie; - uczestnictwo w kampaniach społecznych (promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych i wychowawczych); - udostępnienie bazy do działań programowych; 	
15.	inne NGO-sy	<ul style="list-style-type: none"> - współpraca z interesariuszami programu; - rekrutacja wolontariuszy; - wspieranie działań kulturotwórczych, socjoterapeutycznych i rekreacyjnych instytucji miasta; - prezentowanie i realizacja autorskich inicjatyw w tym zakresie; - uczestnictwo w kampaniach społecznych (promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych i wychowawczych); - udostępnienie bazy do działań programowych; 	
16.	Parafia Kościoła Rzymskokatolickiego	<ul style="list-style-type: none"> - współpraca z interesariuszami programu; - rekrutacja wolontariuszy; - wspieranie działań kulturotwórczych, socjoterapeutycznych i rekreacyjnych instytucji miasta; - prezentowanie i realizacja autorskich inicjatyw w tym zakresie; - uczestnictwo w kampaniach społecznych (promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych i wychowawczych); - udostępnienie bazy do działań programowych; 	

17.	Klub Sportowy „Górnik Złotoryja”	<ul style="list-style-type: none"> - współpraca z interesariuszami programu; wspieranie działań kulturotwórczych, socjoterapeutycznych i rekreacyjnych instytucji miasta; - prezentowanie i realizacja autorskich inicjatyw w tym zakresie; - uczestnictwo w kampaniach społecznych (promocyjnych, informacyjnych, edukacyjnych i wychowawczych); - udostępnienie bazy do działań programowych; 	
-----	-------------------------------------	--	--

4. ZARZĄDZANIE – ZESPÓŁ PROGRAMOWY I PRACOWNICY PROGRAMU

Ponieważ zlecniodawcą i głównym dysponentem programu jest **Burmistrz Miasta**, do Jego urzędu więc należą kompetencje w poniższym zakresie:

- ✓ zawieranie i rozwiązywanie umów z realizatorami działań projektowych i ewentualnymi kontrahentami (partnerami);
- ✓ powołanie Zespołu programowego, jego ukonstytuowanie,
- ✓ określenie kompetencji poszczególnych członków Zespołu i przydział obowiązków i zadań do realizacji oraz zakresu odpowiedzialności;
- ✓ ustalenie warunków działania Zespołu (finansowo-prawnych i organizacyjnych);
- ✓ określenie zasad funkcjonowania Zespołu (metodologia podejmowania decyzji, sprawozdawczości, współpracy z interesariuszami, itp.).

Propozycja w omawianym zakresie:

grupa	lp.	funkcja	opis kompetencji operacyjnych	forma zatrudnienia
-------	-----	---------	-------------------------------	--------------------

ZESPÓŁ PROGRAMOWY	1.	Koordynator programu	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie (opracowanie i uzasadnienie) założeń programowych – celów, zadań i priorytetów operacyjnych; - przepływ informacji pomiędzy zleceniodawcą programu a interesariuszami; - prowadzenie konsultacji społecznych programu podczas spotkań roboczych interesariuszy; - przygotowanie i koordynacja procesu diagnozy społecznej problemu; - organizowanie kooperacji pomiędzy interesariuszami a zleceniodawcą programu; - nadzór nad realizacją zadań programowych; - nadzór nad realizacją kampanii społecznych (promocja programu, informacja, profilaktyka); - ewaluacja i sprawozdawczość programowa (konferencje i media); 	
	2.	Specjalista ds. obsługi finansowo-prawnej	<ul style="list-style-type: none"> - reprezentowanie interesów budżetu miasta w finansowaniu realizacji programu (np. kwalifikowanie kosztów, konstruowanie preliminarza wydatków, sprawozdawczość finansowa, itp.); - nadzór nad zgodnością działań projektowych z otoczeniem prawnym; - kontrola czynności prawnych przy zawieraniu umów i porozumień (w tym: zawiązywanie i rozwiązywanie stosunku pracy w programie, itp.); 	
	3.	Specjalista ds. public relations	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie i przeprowadzenie kampanii społecznych (informacyjno – promocyjnej), konferencji (startowej i ewaluacyjnej); - nadzorowanie bieżącego przepływu informacji do lokalnych mediów o etapach realizacji programu; - upowszechnianie w mediach tzw. dobrych praktyk projektowych; - koordynacja przepływu informacji pomiędzy interesariuszami; 	

	4.	Specjalista ds. merytorycznych	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowanie i przeprowadzenie rekrutacji wolontariuszy; - przygotowanie i nadzór nad szkoleniem wolontariuszy i streetworkerów; - bieżący monitoring realizacji harmonogramu zadań programowych; - udzielanie wsparcia interesariuszom w realizacji zadań; 	
PRACOWNICY I WOLONTARIUSZE	1.	Pracownik programowy	<ul style="list-style-type: none"> - podjęcie zatrudnienia w ramach programu i wywiązywanie się z warunków umowy/zlecenia; - działanie wyłącznie w interesie zleceniodawcy programu w ramach realizacji celów projektowych; - rzetelne i odpowiedzialne uczestnictwo w szkoleniach problemowych przewidzianych dla swojej grupy pracowniczej; - przejawianie twórczej inicjatywy i osobistego zaangażowania w zakresie problematyki programu; - zgłaszanie nieprawidłowości oraz propozycji racjonalizatorskich; - uczestnictwo we wszystkich zadaniach projektowych adekwatnie do bieżących potrzeb; - dbanie o dobre imię interesariuszy i zleceniodawcy programu poprzez prezentowanie właściwej i odpowiedzialnej postawy; - przestrzeganie zasad ochrony danych osobowych i informacji niepublicznych; - dbanie o bezpieczeństwo osobiste beneficjentów programu i własne; 	

	3.	Wolontariusze	<ul style="list-style-type: none">- podjęcie zatrudnienia w ramach programu i wywiązywanie się z warunków umowy/zlecenia;- działanie wyłącznie w interesie zleceniodawcy programu w ramach realizacji celów projektowych;- rzetelne i odpowiedzialne uczestnictwo w szkoleniach problemowych przewidzianych dla swojej grupy pracowniczej;- przejawianie twórczej inicjatywy i osobistego zaangażowania w zakresie problematyki programu;- zgłaszanie nieprawidłowości oraz propozycji racjonalizatorskich;- uczestnictwo we wszystkich zadaniach projektowych adekwatnie do bieżących potrzeb;- dbanie o dobre imię interesariuszy i zleceniodawcy programu poprzez prezentowanie właściwej i odpowiedzialnej postawy;- przestrzeganie zasad ochrony danych osobowych i informacji niepublicznych;- dbanie o bezpieczeństwo osobiste beneficjentów programu i własne;	
--	----	---------------	--	--

5. HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ

Poniższy harmonogram jest wstępną propozycją i powinien być poddany koniecznym modyfikacjom wynikającym ze szczegółowych potrzeb i specyfiki funkcjonowania i misji statutowej poszczególnych interesariuszy programu z zachowaniem założenia bazowego, że niniejsza edycja programu ma charakter pilotażowy.

lp.	nazwa zadania	opis zadania	termin realizacji	odpowiedzialny	uwagi
1.	Uruchomienie inicjatywy programowej.	Spotkanie intencyjne z kierownictwem Urzędu Miasta w Złotoryi.	21.12.2020 r.	Jacek Tyc	
2.	Zebrań konsultacyjnych potencjalnych interesariuszy programu.	Konsultacja propozycji programowych w zakresie wdrożenia programu pilotażowego wśród profesjonalistów – potencjalnych interesariuszy programu. Przeprowadzenie i zaprotokołowanie propozycji zmian i uzupełnień.	05.01.2021 r.	Jacek Tyc	
3.	Powołanie Zespołu programowego.	Wyznaczenie pracowników w Zespole programowym, jego ukonstytuowanie i przydział kompetencji, zadań i zakresu odpowiedzialności; określenie stosunku pracy oraz organizacji pracy.		Burmistrz Miasta Robert Pawłowski	
4.	Diagnoza społeczna problemu wykluczenia społecznego dzieci i młodzieży w Złotoryi.	Zdefiniowanie problemu badawczego, metodologia badania (procedury, metody, opracowanie zmiennych i ich wskaźników, narzędzia diagnostyczne – arkusz diagnostyczny i raport zbiorczy), przeprowadzenie czynności		Zespół programowy	

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU DZIECI I MŁODZIEŻY -
ROBINSONOWIE

		diagnostycznych, opracowanie wyników, sformułowanie wniosków.			
5.	Operacjonalizacja programu.	Wybór i uszczegółowienie zadań programowych odpowiadających na wnioski diagnostyczne (jakie działania należy podjąć, by zrealizować cele programu, czyja współpraca będzie potrzebna i w jakim zakresie, jakie zasoby ludzkie należy zaangażować), ustalenie harmonogramu realizacji tych zadań („co?, gdzie?, kiedy?, kto?”)		Zespół programowy, Urząd Miasta	
6.	Kampania informacyjna.	Opracowanie strategii i elementów społecznej kampanii informacyjnej o celach i działaniach programu, przygotowanie ewentualnych materiałów promocyjnych, organizacja i przeprowadzenie konferencji inauguracyjnej dla interesariuszy programu. Przeprowadzenie kampanii informacyjnej i działań promocyjnych.		Zespół programowy, Urząd Miasta	
7.	Rekrutacja.	Opracowanie programu wolontariatu (podstawy prawne, cele i zadania, odpowiedzialność i gratyfikacja) i zasad naboru oraz oczekiwanego profilu kandydatów na pracowników programu (w tym: wolontariuszy, streetworkerów - kompetencje, wiek, cechy osobowe, dyspozycyjność, itp.); przeprowadzenie naboru i zawarcie umów.		Zespół programowy, Urząd Miasta	
8.	Szkolenia programowe.	Szkolenie wewnętrzne interesariuszy (wg potrzeb). Szkolenie wewnętrzne wolontariuszy (zasady prawne i RODO, zasady bezpieczeństwa, szkolenie merytoryczne).		Zespół programowy	

PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU DZIECI I MŁODZIEŻY -
ROBINSONOWIE

		Szkolenie zewnętrzne (podmiot profesjonalny) streetworkerów (zasady prawne i RODO, zasady bezpieczeństwa, szkolenie merytoryczne).			
9.	Działania programowe.	Przygotowanie (stworzenie, adaptacja lub modernizacja) bazy dla działań programowych. Streetworking. Działalność świetlic: dziennego pobytu i interwencyjnej. Cykl szkoleń WDN dla pracowników oświatowych (wg osobnego harmonogramu i ustalonej tematyce problemowej). Działalność programowa interesariuszy.		Zespół programowy, interesariusze	
10.	Ewaluacja programu pilotażowego.	Zebranie i opracowanie sprawozdań z realizacji działań programowych i opracowanie raportu końcowego. Czynności ewaluacyjne (analiza, ocena, wnioski). Przygotowanie i przeprowadzenie konferencji informacyjnej dla interesariuszy. Upowszechnienie informacji o efektach i tzw. dobrych praktykach programu.		Zespół programowy, Urząd Miasta	
11.	Kolejny etap realizacji programu.	Opracowanie (lub/i modyfikacja) strategii programowej kolejnego etapu. Realizacja działań programowych wg przepracowanych w programie pilotażowym standardów i procedur.		Zespół programowy, Urząd Miasta	

6. PROGNOZA EFEKTÓW

Realizacja zadania diagnozy społecznej dostarczy danych do stworzenia szczegółowej charakterystyki grupy docelowej programu w zakresie deficytów rozwojowych (poznawczych, społecznych, materialnych i zdrowotnych) i wymaganych działań naprawczych. Zostanie sporządzony profil beneficjenta na wejściu do programu i na wyjściu (czyli taki model społeczny beneficjenta, który jest pożądanym i zgodnym z oczekiwaną i akceptowaną normą społeczną).

Jeżeli przyjąć tezę, że realizacja zadań programowych przyniesie mierzalne, trwałe i twórcze zmiany w sytuacji społecznej beneficjentów (dzieci i młodzieży) na wyjściu z programu, to należy oczekiwać realizacji poniższej prognozy efektów:

✓ **indywidualne korzyści beneficjentów:**

- odbudowanie i wzmocnienie samoświadomości (poczucia własnej wartości, siły sprawczej, podmiotowości wobec prawa, itp.);
- rozwój sfery poznawczej pozwalającej zdecydowanie poprawić funkcjonowanie w systemie oświaty i w środowisku;
- rozwój kompetencji społecznych (odpowiedzialność, poczucie wspólnoty - poczucie przynależności i akceptacji, kultura osobista, asertywność, komunikacja, empatia i inne), pozwalających trwale powrócić do społeczeństwa i realizować osobiste potrzeby bez kolizji z normami społecznymi;

✓ **korzyści społeczne:**

- powstrzymanie niekorzystnego trendu transferu społecznego dzieci i młodzieży do obszaru wykluczenia społecznego, czyli poza nawias społeczny w obszar subkultur i w konsekwencji zachowań destrukcyjnych i przestępczych;
- zmniejszenie obszaru niekompetencji społecznej, a w skrajnych przypadkach – demoralizacji i patologii w rodzinach z grup ryzyka;
- zwiększenie zakresu kontroli społecznej środowiska instytucji miasta nad procesami dewiacyjnymi i grupami ryzyka;
- korzyści o odroczonym efekcie (społeczno-prawne i ekonomiczne) z inkluzji społecznej dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem (potencjalni aktywni współobywatele miasta, aktywni i twórczy członkowie grup formalnych i nieformalnych, dobrzy

wykonawcy ról społecznych – dzieci, małżonkowie, rodzice, sąsiedzi i pracownicy, płatnicy składek, danin, podatków, itp.);

✓ **wartość dodana:**

- lepsze rozpoznanie procesów wykluczenia społecznego w środowisku miasta, pozwalające na skuteczniejsze zarządzanie kryzysowe w obszarach patologii społecznych;
- wzbogacenie doświadczenia interesariuszy w zakresie procedur postępowania w sytuacjach zagrożenia wykluczeniem społecznym dzieci i młodzieży;
- tworzenie tzw. dobrych praktyk programowych, jako trwałych, powtarzalnych i uniwersalnych zachowań instytucjonalnych dających się powielać w innych środowiskach lub w reagowaniu na inne problemy społeczne;
- powstanie bazy materialnej pozwalającej skuteczniej reagować w dynamicznych sytuacjach interwencyjnych, kiedy wprost zagrożony jest szeroko rozumiany dobrostan dzieci i młodzieży, a zwłaszcza ich bezpieczeństwo fizyczne i emocjonalne;
- dostarczenie nauczycielom (awans zawodowy), opiekunom społecznym i wolontariuszom możliwości rozwoju kompetencji osobistych z korzyścią dla społeczności lokalnej.

7. PRELIMINARZ KOSZTÓW PROGRAMU

W celu oszacowania kosztów realizacji programu należy stworzyć **instrukcję kosztów kwalifikowanych**⁵, które zawierać powinny budżet na koszty programowe (materiały, baza, sprzęt, wyposażenie, koszty administracyjne, itp.), koszty osobowe (zarządzanie programem, płace, nagrody, np. dla wolontariuszy), środki skierowane bezpośrednio i pośrednio na potrzeby beneficjentów – np. koszty żywienia, itp.), koszty pośrednie - podatki, opłaty, itp.).

⁵ koszt kwalifikowany – wydatek zatwierdzony pod względem formalnym i merytorycznym, jako niezbędny do prawidłowej realizacji zadań programowych i dopuszczony przez płatnika i rozliczany wg ustalonych przez niego zasad.

Źródła finansowania działań projektowych zależą od możliwości dysponenta środków finansowych i rzeczowych – Urzędu Miasta Złotoryja. Finansowanie działań projektowych może mieć pochodzenie:

- **wewnętrzne** – środki budżetu miasta na rok 2021 jako bezpośrednie finansowanie kosztów programu lub/i jako wkład własny do dofinansowania grantów EFS , środki własne (budżetu instytucji) interesariuszy programu;
- **zewnętrzne** – środki finansowe pochodzące z grantów EFS (inwestowanie w kapitał ludzki - POKL⁶) oraz instytucji rządowych (np. zapowiadane wsparcie MEN na sfinansowanie opieki psychologiczno-pedagogicznej dla dzieci i młodzieży dotkniętych skutkami lockdown'u pandemicznego, nauczanie zdalne, itp.).

lp.	nazwa działania	jednostka miary	cena jednostki	ilość jednostek	kwalifikowany koszt łączny	okres rozliczeniowy	źródło finansowania	uwagi

Zasady finansowania działań projektowych, instrukcja kosztów kwalifikowanych oraz źródła finansowania stanowią odrębne zadanie projektowe, za realizację którego odpowiada Urząd Miasta we współpracy z Zespołem projektowym.

8. SPRAWOZDAWCZOŚĆ I EWALUACJA PROGRAMU

Co do zasady - każda działalność finansowana ze środków publicznych podlega obowiązkowi transparentnej sprawozdawczości, aby informować opinię publiczną o przebiegu i efektach działań. W przypadku realizacji programu pilotażowego sprawozdawczość ma dodatkowe znaczenie – stanowi bowiem podstawę do ewaluacji programu.

Zadaniem Zespołu projektowego jest zarówno diagnoza sytuacji na starcie programu (diagnoza społeczna problemu wykluczenia dzieci i młodzieży), jak i synteza danych zebranych

⁶ POKL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki

na zakończenie programu (etapu pilotażowego), pozwalających ocenić dobre i słabe strony programu oraz przygotować takie działania naprawcze, by kolejny etap realizacji programu zasadniczego wolny był od niedociągnięć i braków poprzedniego etapu.

Źródłem danych do ewaluacji będą:

- sprawozdania okresowe i raporty sytuacyjne realizatorów programu odpowiedzialnych za poszczególne działania programowe;
- sprawozdawczość cząstkowa partnerów programowych;
- dane statystyczne (ilościowe i jakościowe) pochodzące z arkuszy diagnostycznych i syntezy danych okresowych (powyższych).

Za realizację obowiązku sprawozdawczości i ewaluacji programu (analizę, syntezę danych, opracowanie wniosków) odpowiedzialny jest Zespół programowy. Działania, które zostaną w tym celu podjęte, to:

- ✓ opracowanie *Raportu ewaluacyjnego z realizacji programu pilotażowego* wraz z wnioskami do realizacji w kolejnej edycji programu;
- ✓ upowszechnienie rezultatów programu:
 - informacje w mediach lokalnych o działaniach, rezultatach i tzw. dobrych praktykach programowych;
 - organizacja konferencji sprawozdawczej dla partnerów projektowych, interesariuszy i osób zainteresowanych;
- ✓ rozliczenie kosztów programu i udostępnienie sprawozdania finansowego na stronie BIP Urzędu Miasta;
- ✓ opracowanie i upublicznienie informacji na temat realizacji kolejnego etapu realizacji programu.

9. INFORMACJE DODATKOWE

9.1. Streetworking⁷

Praca trenerów ulicznych w bezpośrednim kontakcie z nieletnimi w miejscu ich pobytu nie występowała dotychczas w formie zorganizowanej na terenie miasta. Jest to aktywność socjalna i terapeutyczno-pedagogiczna, która wymaga nie tylko określonych kompetencji merytorycznych, ale też cech osobowości predestynujących do pracy streetworkera.

Pedagodzy ulicy narażeni są na rozmaite zagrożenia (od dyskomfortu po zagrożenie zdrowia) i dlatego też praca ich musi podlegać dobrze zorganizowanej asyście odpowiednich służb (socjalnych i porządkowych). Doświadczenia oraz dobre praktyki wypracowane i upublicznione przez użytkowników tej metody pracy socjalnej wskazują na jej przydatność do realizacji celów programu *Robinsonowie*.

Aby na terenie miasta mogła działać bezpiecznie i skutecznie grupa zadaniowa streetworkerów należy spełnić następujące warunki:

- ✓ opracowanie regulaminu pracy streetworkerów w Złotoryi (podstawa prawna, warunki pracy, wymagane kwalifikacje, obowiązki i opis zadań, zasady bezpieczeństwa, kompetencje i obszary działania, odpowiedzialność i struktura, dokumentowanie pracy i komunikacja z podmiotami uprawnionymi i zainteresowanymi, itp.);
- ✓ przeprowadzenie rekrutacji kandydatów na streetworkerów spośród osób spełniających warunki naboru;
- ✓ przeprowadzenie szkolenia merytorycznego w wykonaniu profesjonalistów z zewnątrz, posiadających uznany dorobek zawodowy w tym zakresie;
- ✓ opracowanie mapy zadań oraz systemu wsparcia operacyjnego dla streetworkerów oraz zasad i sposobów raportowania efektów i bieżącej sytuacji oraz potrzeb środowiskowych;
- ✓ zapewnienie profesjonalnej (cyklicznej i doraźnej) superwizji problemów streetworkerów.

9.2. Wolontariat⁸

⁷ streetworking (ang. praca uliczna) - praca prowadzona na ulicy, pedagogika ulicy, stanowi przykład metody „outreach” (wyjście – sięganie – poza – do), czyli pracy poza instytucjami, w środowisku przebywania klienta. Forma pracy socjalnej w zinstytucjonalizowanej pomocy państwa nad osobami zmarginalizowanymi.

⁸ wolontariat (łac. *voluntarius* – dobrowolny) – dobrowolna, świadoma praca non profit na rzecz innych osób lub całego społeczeństwa.

Podstawą prawną do organizowania i prowadzenia pracy opartej o zasady wolontariatu jest *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*⁹ z późniejszymi zmianami¹⁰. Wykorzystanie wolontariatu, jako formy aktywności uczestników programu w realizacji zadań ma oczywiste zalety:

- aspekt wychowawczy w odniesieniu do nieletnich wolontariuszy;
- aspekt ekonomiczny w odniesieniu do dorosłych wolontariuszy (obniżenie kosztów programu do niektórych kosztów pracy);
- aspekt kulturotwórczy (budowanie identyfikacji społecznej, aktywnego współuczestnictwa i empatii).

Podjęcie czynności w zakresie określenia obszarów aktywności wolontariuszy i zadań do realizacji w programie uprzedzone powinno być stworzeniem nowego (lub nowelizacją istniejącego) regulaminu miejskiego wolontariatu. jest to kolejne zadanie Zespołu programowego.

9.3. Wewnątrzszkolne Doskonalenie Nauczycieli (WDN) – oferta programowa

Zajmowanie się problematyką wykluczenia społecznego dzieci i młodzieży oznacza konieczność bezpośredniej styczności na różnych poziomach z zagadnieniami: patologii społecznych, dysfunkcji rodziny, procesów społeczno-rozwojowych i ich zaburzeń, rozmaitych przejawów przemocy (domowej, rówieśniczej, ekonomicznej, emocjonalnej i psychicznej oraz seksualnej). Realizatorzy programu (głównie pedagodzy, pracownicy socjalni, ale też osoby z innych grup zawodowych, jak np. wolontariusze) powinni mieć możliwość rozszerzenia i wzmocnienia swoich kompetencji programowych przez udział w szkoleniach wspierających ich rozwój osobisty i zawodowy.

Rady Pedagogiczne szkół oraz interesariusze programu mogą skorzystać z poniższej oferty szkoleniowej w wykonaniu nauczyciela dyplomowanego (HPO) z 37 letnim doświadczeniem zawodowym w obszarze resocjalizacji nieletnich niedostosowanych

⁹ Dz. U. z 2003 r., Nr 96, poz. 873

¹⁰ Dz. U. z 2010r., Nr 28., poz. 146.

społecznie, superwizora Inicjatywy Komisji Europejskiej DAPHNE (Nr 1999/DAP/014/C), Jacka Tyca:

1. Patologie społeczne – przegląd problemowy.
2. Niedostosowanie społeczne – definicje, etiologia, przejawy.
3. Charakterystyka nieletnich niedostosowanych społecznie.
4. Charakterystyka rodziny patologicznej, dysfunkcyjnej.
5. Grupy subkulturowe młodzieży i tzw. „drugie życie” placówkowe.
6. Ryzykowne zachowania młodzieży (alkohol, narkotyki, dopalacze i leki, aktywność seksualna).
7. Przemoc rówieśnicza – płaszczyzny, etiologia i diagnoza, konsekwencje.
8. Profilaktyka i interwencja w przypadkach przemocy seksualnej wśród i wobec nieletnich.
9. Miejsce pedagoga w procesie grupowym.
10. Emocjonalne zaburzenia percepcji w relacji i diagnozie pedagogicznej zachowań o charakterze dyssocjalnym.
11. Autorytet wychowawcy – budowanie i rola w relacjach z wychowankami (uczniami).

10. BIBLIOGRAFIA

1. Auleytner J., Polityka społeczna, czyli ujarzmianie chaosu socjalnego; WSP TWP, Warszawa 2002;
2. Auleytner J., Polska polityka społeczna. Ciągłość i zmiany. Warszawa 2004;
3. Baranowska M., Wiciak I., *Wybrane patologie społeczne: uwarunkowania, przejawy, profilaktyka*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 2009;
4. Czaja A., Suzańska W., *Problemy wykluczenia społecznego- wybrane aspekty*, Wydawnictwo Św. Krzyża w Opolu, Opole 2010;
5. Czapów Cz., *Młodzież a przestępstwo*, Wydawnictwo Nasza Księgarnia.
6. Dziewięcka – Bokun L., Mielecki J., *Wybrane problemy polityki społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998;
7. Eichelberger W., *Zdradzony przez ojca*;

8. Forward S., *Toksyczni rodzice*, Agencja wydawnicza Jacek Santorski &Co.;
9. Golinowska S., *Polityka społeczna. Koncepcje – instytucje – koszty*. Warszawa 2000;
10. Gordon T., *Wychowanie bez porażek*, Instytut Wydawniczy PAX;
11. Grochulska J., *Agresja u dzieci*, WSiP;
12. Hołys B., *Kryminologia*, Wydawnictwo LexisNexis, warszawa 2008;
13. Izejczak M., *Młodzież a subkultury*;
14. Jędrzejko M. (red.), *Patologie społeczne*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistycznej w Pułtusku, Pułtusk 2006;
15. Jundził I., *Dziecko – ofiara przemocy*, WSiP, Warszawa 1993;
16. Kaźmierczak- Kałużna I. *Bezdomność jako forma wykluczenia społecznego w świetle wybranych aktów prawnych oraz dokumentów strategicznych i programowych*, Opuscula Sociologica, nr 2/2015;
17. Mościcka L., *Rodziny dysfunkcyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego;
18. Nogowski J. M., *Wykluczenie społeczne w kontekście ubóstwa i bezdomności*, Civitas et Lex, nr 1 (5)/2015;
19. Pacewicz A., *O nadużyciach seksualnych wobec dzieci*, Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, Warszawa;
20. Papież J., Płukis A. (red.); *Przemoc dzieci i młodzieży*, Wydawnictwo Adam Marszałek;
21. Pęczak M., *Mały słownik subkultur młodzieżowych*;
22. Piotrowski P., *Subkultury młodzieżowe*;
23. Podgórecki A. (red.), *Zagadnienia patologii społecznej*, PWN, Warszawa 1976;
24. Pokrzywa M., Wilk S. (red.), *Wykluczenie społeczne. Diagnoza, wymiary i kierunki działań*, Rzeszów 2013;
25. Ponikowski B., Zarzeczny J. (red.), *Uwarunkowania współczesnej polityki społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2002;
26. Pospiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne;
27. Ranschburg J.; *Lęk, gniew, agresja*, Wydawnictwo Szkolne i pedagogiczne;
28. Skorny Z., *Mechanizmy regulacyjne ludzkiego zachowania*, PWN;
29. Urban B. (red.), *Problemy współczesnej patologii społecznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 1998;
30. Urban B. (red.), *Dewiacje wśród młodzieży, uwarunkowania i profilaktyka*; Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.